

Het indexcomplex

29-04-2014

Pag. 38

Jammer dat het debat over de index altijd in platitudes vervalt. De vraag is niet óf de stijgende levensduurte in de lonen verrekend moet worden, maar of we dat op de juiste manier doen. Het antwoord daarop is neen. Een koppeling van de lonen aan de inflatiedoelstelling van de Europese Centrale Bank zou ons op termijn veel minder banen kosten dan het huidige systeem.

De boutade dat de index afschaffen de koopkracht zou uithollen is nog zo'n doodoener. In landen die dat hebben gedaan, zoals Frankrijk, Nederland en Denemarken, is de koopkracht sindsdien minstens evenveel gestegen als bij ons. De inkomensongelijkheid is er ook niet groter. Het voordeel is dat de sociale partners dan onderhandelen over de loonstijging, en in bepaalde omstandigheden kunnen beslissen dat loonmatiging wenselijk is om niet te veel jobs te verliezen, zoals in crisisperiodes of bij een externe competitiviteitsschok.

De vraag is op welk niveau dat overleg dan dient te gebeuren. Sinds het baanbrekende onderzoek van Lars Calmfors en John Driffill weten we dat loononderhandelingen vooral niet op sectorniveau mogen gebeuren. Beter gebeurt het op bedrijfsniveau, en idealiter op het nationale niveau. In landen waar er louter op sectorniveau wordt onderhandeld is de werkloosheid gemiddeld hoger en blijkt er veel meer banenverlies te zijn in crisisperiodes. Ik leg uit waarom.

Wanneer lonen op bedrijfsniveau worden onderhandeld, zoals in Canada en Zwitserland, zal de marktsanctie voor het bedrijf en zijn werknemers groot zijn als de lonen op het verkeerde moment te veel stijgen. Dat is het gevolg van het feit dat de producten van verschillende bedrijven in eenzelfde sector vrij makkelijk inwisselbaar zijn. Een werkgever moet de hogere lonen dan doorrekenen in de prijs, waardoor de klandizie wegloopt en de omzet van één bepaald bedrijf fors daalt en dus heel wat werknemers hun job verliezen. Het resultaat is discipline bij beide partijen in crisisperiodes, en dus weinig jobverlies.

Een gelijkaardige discipline heb je als loononderhandelingen gecoördineerd worden op nationaal niveau, zoals in de Scandinavische landen. Een te agressieve loonpolitiek is immers inefficiënt

voor nationale vakbonden. Wanneer alle lonen in het land te veel stijgen en bedrijven dit doorrekenen in hun prijzen, zal ook het algemene prijspeil stijgen. Daardoor levert de loonstijging nauwelijks koopkrachtwinst op, terwijl de vakbonden wel geconfronteerd worden met veel jobverlies in hun rangen. Het resultaat is gematigde looneisen wanneer nodig.

Bij onderhandelingen op sectorniveau (zoals in Frankrijk, Spanje en Italië) is de marktsanctie van een buitensporige loonstijging tijdens bijvoorbeeld crisisperiodes veel kleiner. Een agressieve loonpolitiek door sectorvakbonden is rationeler omdat het effect van één sector op het algemeen prijspeil beperkt is, en de mogelijke koopkrachtwinst bijgevolg veel hoger. Bovendien kost het veel minder banen en omzetverlies voor de bedrijven van de sector omdat er in de sector onderling geen competitiviteitsverlies is, en de substitutie naar producten van andere sectoren laag is.

Het probleem is dat alle sectoren onafhankelijk van elkaar zo redeneren, en er overal hogere lonen onderhandeld worden. Het resultaat van dit gebrek aan coördinatie is dat het algemeen prijspeil wel degelijk stijgt, de uiteindelijke koopkrachtwinst beperkt is, en het banenverlies groot. Indien je als enige sector toch de lonen zou matigen, ben je het slachtoffer, want dan lijdt je het grootste koopkrachtverlies zonder mogelijke omzetwinst.

Voor exportgerichte sectoren is dit gedrag misschien minder uitgesproken, omdat er ook een marktsanctie is door de buitenlandse concurrentie. Heel wat sectoren, zoals onderhoudsfirma's, binnenlands vervoer, horeca, kleinhandel en distributie zijn echter niet blootgesteld aan buitenlandse concurrentie. De lonen en prijzen zullen daar bijgevolg wel degelijk stijgen, wat de kosten (bijvoorbeeld onderhoud) voor exportsectoren de hoogte in drijft, terwijl de werknemers in de exportsector extra koopkrachtverlies lijden (en harder zullen onderhandelen). Mocht er vandaag bijvoorbeeld geen loonbevriazing (boven de index) op nationaal niveau zijn, zouden de lonen in een aantal sectoren stijgen, waardoor de competitiviteit en koopkracht van andere sectoren erop achteruit gaat.

Kortom, als je de index wil afschaffen, dan moet je loonakkoorden vooral niet onderhandelen op sectorniveau. Je hebt dan gelijkaardige nadelen als het huidig indexatiesysteem (geen loonmatiging indien dit nodig is, en dus jobverlies), zonder dat je van de voordelen geniet (zoals meer sociale rust). Het blijkt op termijn over meerdere procentpunten werkloosheid te gaan. Sommige studies vinden weinig verschil tussen onderhandelingen op bedrijfsniveau en sectorniveau, maar systematisch scoort het nationale niveau beter. Het voordeel van nationale akkoorden is dat er dan het meest rekening wordt gehouden met de bijwerkingen van werkloosheid.